RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1922. Första kammaren. Nr 43.

Tisdagen den 6 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollet för den 30 nästlidne maj.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 2 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

nr 4 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 5 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet;

nr 5 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet;

nr 6 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet;

nr 6 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet;

nr 7 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

7 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för

år 1922 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa lån till främjande av bostadsproduktionen m. m.;

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av medel för Sveriges deltagande i det internationella arbetet för Europas ekonomiska återuppbyggande; samt

nr 290, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upptagande i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 samt tillläggsstaten för år 1922 av en inkomsttitel "Valuta och importavgifter", m. m.

Anmäldes och godkändes första särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 208, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Ryssland avslutet preliminärt avtal ävensom i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 288, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 52 och 168 §§ i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse.

Anmäldes och bordlades första särskilda utskottets memorial nr 2, angående avlöning åt dess sekreterare m. fl.

Föredrogos bevillningsutskottets betänkanden:

nr 58, angående beräkning av bevillningarna för första halvåret 1923; samt

nr 59, angående beräkning av vissa bevillningar å tilläggsstaten för år 1922.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets memorial nr 79, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bankoutskottets utlåtande nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 52 och 168 §§ i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse jämte en i ämnet väckt motion.

Föredrogs första lagutskottets memorial nr 26, angående beviljande för innevarande års riksdag av visst belopp till särskild ersättning åt sekreteraren hos första lagutskottet.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,10 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Onsdagen den 7 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollen för den 31 nästlidne maj.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 252, till Konungen angående lägenhetsinnehavares å allmänningar rättsliga ställning.

Anmäldes och godkändes sammansatta stats- och bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 263, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av postsparbanken och införande av postgirorörelse m. m.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tullverkets utgiftsstater för tiden 1 januari—30 juni 1923 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 291, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bekämpande av arbetslösheten jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 297, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelser angående ändrad lydelse dels av § 8 mom. 1, 2 och 3, § 9 mom. 1 samt § 13 mom. 1 och 2 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor, dels av § 2 mom. 2 i tulltaxeunderrättelserna, dels ock av § 3 i förordningen den 31 maj 1907 angående rätt att hos generaltullstyrelsen erhålla upplysning rörande tullbehandlingen av varor, avsedda att till riket införas; samt

nr 298, angående fortsatt tillämpning av förordningen rörande en särskild stämpelavgift vid köp m. m. av vissa lyxvaror.

Anmäldes och bordlades statsutskottets memorial:

nr 124 A, angående statsreglering för tiden 1 januari—30 juni 1923; och

nr 124 B, angående regleringen av tilläggsstaten till riksstaten för år 1922.

Ang. avgifter för vård å jubileumsfondens sanatorier.

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet Lindqvist, som tillkännagivit, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Åströms interpellation angående avgifter för vård å jubileumsfondens sanatorier, erhöll nu ordet och yttrade: Herr talman! Med kammarens medgivande har herr Ernst Åström till mig framställt spörsmålen:

1) huruvida det är mig bekant, att styrelsen för Konung Oscar II:s jubileumsfond, i vilken styrelse staten även är representerad och till vars verksamhet riksdagen anslår medel, beslutat höja vårdavgiften för tuberkulospatienter på sätt, som av interpellanten angivits;

2) huruvida jag icke, i likhet med interpellanten, anser, att ett sådant höjande kan komma att medföra, att fondens verksamhet ej kommer att bedrivas i överensstämmelse med de ursprungliga bestämmelserna samt att effektiviteten i kampen mot tuberkulosen kan komma att äventyras genom dylika anordningar; samt

3) huruvida jag är villig att — eventuellt genom att i nästa års budgetförslag upptaga större statsanslag till nämnda sanatorier eller på annat sätt — medverka till att vårdavgifterna vid fondens sanatorier fortast och i möjligaste mån kunna nedbringas till ungefärligen samma nivå som förut.

Med anledning av interpellantens två första frågor, vilka lämpligen torde kunna behandlas i ett sammanhang, får jag till en början med-

Ang. avgifter för vård å jubileumsfondens sanatorier. (Forts.)

dela, att överstyrelsen för jubileumsfonden den 28 mars 1922 beslutat en höjning från och med den 1 nästkommande oktober av vårdavgifterna vid fondens fyra sanatorier: Hålahult, Österåsen, Hesselby och Spenshult.

De nuvarande avgifterna utgöra sedan början av 1920:

för plats i enskilt	rum	7	kronor,
„ „ „ halvenskilt	„	5	„
„ „ „ allmänt	„	dels 2	kronor 50 öre och dels 1 krona.

Avgifterna för de statstjänare förbehållna vårdplatserna vid sanatorierna — om vilka avgifter nu icke är fråga — bestämmas av Kungl. Maj:t och hava för treårsperioden 1921—1923 satts till 7 kronor för dag och person.

Överstyrelsens beslut den 28 mars 1922 innehåller nu,

att avgifterna vid sanatorierna för tiden från och med den 1 oktober 1922 skola bestämmas med utgångspunkt från en grundavgift, vilken, så nära som lämpligen kan ske, anpassas efter den faktiska vårdkostnaden per dag och patient;

att denna grundavgift med stöd av erfarenheterna från 1921 års sista kvartal tills vidare bestämmes till 7 kronor eller samma belopp, som för närvarande av vederbörande myndigheter erlägges för vid sanatorierna vårdade statstjänare;

att till realiserande av jubileumsfondens filantropiska syften vid varje sanatorium upplåtas högst 20 platser mot en avgift av 4 kronor och högst 30 platser mot en avgift av 2 kronor;

att avgiften för patient, som önskar erhålla enskilt eller halvenskilt rum, bestämmes till resp. 10 och 8 kronor med rätt dock för överläkaren vid sanatoriet att, om det med hänsyn till viss patients vårdbehov finnes påkallat, upplåta sådant rum till begagnande utan ökning av den avgift, som eljest skolat av patienten erläggas; samt

att platser mot nedsatt avgift icke må vara tillgängliga för patienter, vilkas vårdkostnader bestridas av allmänna medel.

Den betydande avgiftshöjning, som sålunda befunnits erforderlig för förbättring av jubileumsfondens ekonomi, torde emellertid huvudsakligen komma att träffa landsting och städer, som ej deltaga i landsting, men endast i mindre grad de mindre bemedlade personer, vilkas vård jubileumsfonden i främsta rummet har till ändamål att befrämja. Från överstyrelsen har nämligen meddelats mig, att normalavgiften 7 kronor tänkts skola utgå huvudsakligen för de patienter, vilkas vårdkostnad slutligen stannar å landsting eller städer, som ej deltaga i landsting; dessa patienter utgöra nämligen flertalet. Det har ansetts bäst överensstämma med de numera gällande principerna för tuberkulossjukvården i riket, att avgiften i hithörande fall är lika med det genomsnittligt beräknade självkostnadspriset.

Ang. avgifter för vård å jubileumsfondens sanatorier. (Forts.)

Jag får i detta sammanhang erinra om, att enligt bestämmelserna i 41 § av den nya lagen om fattigvården, som trätt i kraft den 1 januari 1919, fattigvårdssamhälle äger att av vederbörande landsting utbekomma gottgörelse för utgivna avgifter för vård vid sanatorierna. Landstingen samt de största städerna hava ock upprättat egna sanatorier. Den underbetalning, som ägt rum genom de hittillsvarande vårdavgifterna vid jubileumsfondens sanatorier, har alltså inneburit en vinst för vederbörande landsting eller stad på bekostnad av jubileumsfonden eller snarare — då de löpande utgifterna vid sanatorierna till övervägande del bestridas genom statsunderstödet — på statens bekostnad. Av överstyrelsens utredning framgår, att denna vinst till avsevärd del inhöstats av de mera bärkraftiga landstingen och städerna, exempelvis Stockholm. I likhet med överstyrelsen finner jag en rättelse härutinnan vara påkallad. Visserligen äro många landsting synnerligen hårt betungade av kostnader för sjukvårdsändamål, bland annat för tuberkulossjukvården. Men den lättnad häri, som staten kan och vill bringa, synes icke böra utgå på nu nämnda irrationella sätt, utan enligt klara och rättvisa grunder genom understöd från det allmänna förslagsanslaget till driftkostnader vid tuberkulossjukvårdsanstalter.

Under det att således de platser vid jubileumsfondens sanatorier, för vilka vårdavgiften enligt överstyrelsens ifrågavarande beslut skall utgå med normalbeloppet 7 kronor för dag, äro avsedda för patienter, vilkas vårdkostnader i sista hand gäldas av vederbörande landsting eller stad, äro de platser, för vilka vårdavgifterna, efter individuell prövning, skola utgå med 4 eller 2 kronor, uteslutande avsedda för sådana patienter, som väl äro mindre bemedlade och icke i stånd att betala normalavgiften, men vilkas vårdkostnader dock icke bestridas av allmänna medel. Huruvida antalet sådana platser och de för dem bestämda avgifternas storlek skola visa sig vara riktigt avvägda, torde icke vara lätt att nu med bestämdhet förutsäga. Från överstyrelsen har meddelats mig, att beslutet härutinnan fattats efter vidlyftig utredning och noggrant övervägande, men att överstyrelsen är beredd att, sedan erfarenhet vunnits, göra de ändringar, som kunna befinnas påkallade med hänsyn till det allmänna prisläget och det faktiskt föreliggande antalet patienter av de olika kategorierna. I förbigående må påpekas, att överstyrelsens beslut i ett avseende medför direkt lättnad för de mindre bemedlade patienterna, nämligen därutinnan att överläkaren vid sanatoriet skall äga rätt att, om det med hänsyn till viss patients vårdbehov finnes påkallat, upplåta enskilt eller halvenskilt rum till begagnande utan ökning av den avgift, som eljest skolat av patienten erläggas.

Genom den höjning av patientavgifterna, som överstyrelsen beslutat, torde möjliggöras en betydande nedsättning av statsanslaget till driftkostnader vid jubileumsfondens sanatorier, vilket anslag under de senare åren uppgått till mycket stora belopp: under det anslaget till och med år 1917 utgått med 200,000 kronor årligen, har det, med inräknande av anslag å tilläggsstat för täckande av brist, utgjort för år 1918 350,000 kronor, för år 1919 550,000 kronor, för år 1920 1,421,000 kronor, för år 1921

Ang. avgifter för vård å jubileumsfondens sanatorier. (Forts.)

750,000 kronor och för år 1922 700,000 kronor, varjämte innevarande års riksdag för första halvåret 1923 beviljat 300,000 kronor. Den genom överstyrelsens beslut möjliggjorda nedsättningen av ifrågavarande anslag är givetvis mycket önskvärd med hänsyn till den statsfinansiella situationen. Härvid bör även tagas i betraktande, att vissa av jubileumsfondens sanatorieanläggningar kräva omfattande reparationer, vilka näppeligen kunna komma till stånd utan understöd från statens sida; krav härå hava framställts av överstyrelsen, men på grund av budgetläget icke hittills av Kungl. Maj:t förelagts riksdagen.

Det synes mig sannolikt, att den önskvärda besparingen kan, på sätt överstyrelsen avsett, vinnas huvudsakligen genom en riktigare fördelning mellan staten och vederbörande landsting eller stad av de vårdkostnader, som skola utgå av allmänna medel, utan avsevärt intrång å jubileumsfondens ändamål. Såsom svar å interpellantens sista fråga får jag därför förklara, att jag icke för närvarande finner anledning föreligga till någon statsmakternas åtgärd i anledning av överstyrelsens ifrågavarande beslut. Jag ämnar emellertid med uppmärksamhet följa dessa förhållanden, då det ju icke är alldeles uteslutet, att avgiftsförhöjningen kan få ogynnsamma följder, och jag är fullt ense med interpellanten därom, att sådana besparingar icke böra göras, som leda till en försämring av tuberkulossjukvården i vårt land.

Herr Åström: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få framföra mitt vördsamma tack för svaret, och detta så mycket hellre som slutorden i detsamma utlovade, att statsrådet skulle mycket noga följa utvecklingen. Jag antar, att detta kommer att leda till det resultatet, att statsrådets uppfattning om frågan också kommer att i betydligt hög grad närma sig den, som jag framlagt i min interpellation.

Man kan rimligtvis icke begära, att överstyrelsen, på vars utlåtande väl svaret huvudsakligen är grundat, själv icke skall vara synnerligt belåten med den åtgärd, som den vidtagit. Men då det hänvisas till kostnaderna, och framför allt från överstyrelsens sida i en polemik i tidningspressen framhållits, att penningsvärdets fall förorsakat höjningen, så förefaller det ganska märkvärdigt, att man först nu kommit underfund med den oerhörda förändringen i penningvärdet. Då man förut höjt dessa avgifter till 2 kronor 50 öre d. v. s. under kristiden nöjt sig med en höjning av 150 % å de avgifter, som från början voro gällande vid våra sanatorier, så förefaller det väl starkt att på en gång höja avgifterna ända till 600 % över vad som från början varit gällande. Detta utgör ju nära en tredubbling av de förutvarande avgifterna.

Då det vidare säges, att detta huvudsakligen drabbar de av landstingen understödda patienterna, är detta icke alldeles så säkert, därför att de flesta landsting inrättat länssanatorier och helt naturligt försöka få de flesta patienterna inom varje län vårdade å dessa. Detta är så mycket naturligare som till varje sådan patient av staten utbetalas ett understöd av 2 kronor såsom bidrag till vårdavgifterna.

Ang. avgifter för vård å jubileumsfondens sanatorier. (Forts.)

Det kan och har från sanatoriehåll mycket starkt påpekats, att dessa höjningar kunna komma att medföra, att det för de mindre bemedlade, som förut kunnat söka vård vid vissa sanatorier, är omöjligt att i framtiden göra detta, och att det till och med kan leda därhän, att platser komma att stå lediga vid sanatorierna samtidigt som tusentals människor behöva vård. Det har från mycket autentiskt håll framkommit upplysningar om att en hel del kontramanderingar av beställda platser på grund av den avsevärda höjningen inkommit, och det förefinnes sålunda en fara för detta för framtiden.

Jag skall nu icke vidare ingå på frågan, utan vill endast särskilt understryka den förhoppningen, att herr statsrådet kommer att uppfylla det löfte, som han i de sista orden av sitt svar angav.

Om diskuterande av världsproblemen m. m.

Hans excellens herr statsministern och ministern för utrikes ärendena B r a n t i n g, som anmält, att han komme att vid detta sammanträde besvara herr Lindhagens interpellation angående medverkan från regeringens sida till diskuterande inom riksdagen och ute bland folket av världsproblemen och det svenska ställningstagandet till dem inom nationernas förbund och annorstädes m. m., erhöll ordet och anförde:

Genom beslut den 15 sistlidne mars har riksdagens första kammare bifallit herr Lindhagens anhållan att till mig få framställa följande spörsmål:

"1) Anser regeringen det vara tidsenligt och gagneligt, att världsproblemen och det svenska ställningstagandet till dem inom Nationernas förbud och annorstädes börjar i tid diskuteras i riksdagen och ute bland folket fritt och öppet med samma intresse och befogenhet som de inrepolitiska frågorna; och är någon medverkan därtill att emotse från regeringen?

2) Kan en sådan medverkan förväntas taga sig uttryck bland annat i en granskning av utrikesstyrelsens jämte utrikesnämndens och kommitténs för frågor rörande nationernas förbund organisation, och kan det i synnerhet motses, att sekretessen omkring svensk utrikespolitik förstöres och att således även förenämnda kommittés förslag till instruktioner för de svenska delegerade i Genève samt regeringens beslut därom ej underhållas riksdagen och den svenska allmänheten?

3) Finnes förhoppning, att slöjan lyftes även över riktlinjerna i försvarsrevisionens arbete för minskning i rustningarna, ävensom att, på sätt påyrkats från olika håll inom Norge för dess del, det tillämnade förslaget måhända närmar sig praktiskt taget ganska mycket en avrustning?

Kan för övrigt i militärfrågan emotses en samverkan mellan de skandinaviska länderna för en nordisk avrustning eller mellan småstaterna i allmänhet?

4) Har regeringen för avsikt, att någon gång i nationernas förbund verka även för en internationell rättsordning, byggd på lag, och

icke blott för en internationell domstol utan lag i vitala frågor, efter vilken den kan döma, och kommer en sådan föresats tilläventyrs att göras oberoende av, huruvida saken mognat för förbundets stormakter?

Om diskuterande av världsproblemen m. m. (Forts.)

Hur vill i detta avseende den nuvarande regeringen tolka och för egen del tillämpa den förra regeringens åtgärd att på förslag av kommittén för frågor rörande folkens förbund — måhända utan ens utrikesnämndens hörande — avvisa åtminstone för närvarande 1921 års riksdagsskrivelse och förmodligen därmed även nordiska interparlamentariska förbundets framställning hösten 1920 om svenskt initiativ till internationellt lagfästande av nationernas självbestämningsrätt?"

I sina båda första frågor har interpellanten berört sekretessen vid utrikesfrågornas behandling ävensom antydningsvis angivit sina önskemål i avseende å dess avskaffande. Vad själva principfrågan angår, är det enligt min mening förvisso både riktigt och av vikt, att de utrikespolitiska frågorna icke omgivas med större sekretess än omständigheterna verkligen kräva. Jag anser ock, att det visst förekommit fall, då publicitet skulle varit ägnad att gagna strävandena för en internationell rättsordning och fred mellan folken. Jag finner det ock naturligt att nämnda önskemål i ett land med demokratiskt samhällsskick göra sig gällande med en alldeles särskild styrka. Men jag måste å andra sidan uttala såsom min bestämda mening — och jag tror denna icke lärer jävas av någon, som i ansvarig ställning haft att deltaga i sådana frågors handläggning, — att det skulle alldeles övervägande bli till skada därest åt deras behandling gåves samma offentlighet, som i vårt land omgiver de inrikespolitiska frågorna, kanske f. ö. icke ens där i den utsträckning interpellanten vill göra gällande. Detta har sin grund icke blott i den ömtåliga beskaffenhet, som vissa utrikesfrågor äga och den skada en offentlig diskussion t. ex. av pågående internationella förhandlingar i en ömtålig fråga alltid kunde och mycket ofta skulle göra icke minst med hänsyn till förhållandet nationerna emellan, utan ock i skyldig hänsyn till alltjämt bestående internationell sedvänja, vilken det icke lärer finnas någon möjlighet att ensidigt avskaffa. Utrikesfrågornas undandragande från offentligheten åtminstone i viss utsträckning påkallas ofta även — och detta anser jag mig böra särskilt understryka — av hänsyn till eller önskningar hos den eller de parter, med vilka förhandlingar föras. Ingen, som om sådana förhållanden äger någon kännedom, lärer jäva att i många fall förhandlingar, vilkas resultat skulle lända till den största båtnad för det goda samförståndet eller den fria samfärdseln mellan folken, aldrig skulle kunna ens öppnas, än mindre föras till ett lyckligt slut, därest vidkommande parter ej ansåge sig äga säkerhet för att de meningsutbyten, som under förhandlingarna ägt rum, eller de förslag, som därvid växlats, icke komme till offentligheten annat än efter överenskommelse mellan parterna. Likaledes skulle en mängd nyttiga upplysningar aldrig kunna vinnas annat än på betingelse av att de betraktades och behandlades såsom förtroliga. En obegränsad offentlighet i utrikesangelägenheter skulle sålunda i många fall i verkligheten ställa sig hindrande för vad

Om diskuterande av världsproblemen m. m. (Forts.)

som i första rummet bör vara utrikespolitikens mål: bevarandet och utvecklandet av samförståndet och samhörighetskänslan mellan folken.

En fri diskussion vare sig inom eller utom riksdagen av utrikespolitiska frågor likaväl som inrikespolitiska lärer väl ingen vilja eller ens kunna hindra; den är av grundlagens bestämmelser tillräckligt skyddad. Men till att utan alla inskränkningar offentligt framlägga förhandlingar eller överväganden i utrikespolitiska frågor torde sålunda ingen regering med känsla av sitt ansvar vilja eller kunna utfästa sig. Det måste vara regeringen förbehållet, att inom den ram grundlagens bestämmelser uppdraga i de enskilda fallen pröva, om och i vilken utsträckning detta slags meddelanden kunna och böra lämnas till offentligheten.

Just för att med iakttagande av oundgängligen nödig hänsyn till de förhållanden, om vilka jag nyss erinrat, dock tillförsäkra riksdagen den kännedom om och det inflytande på utrikespolitiken, vartill densamma måste anses berättigad, tillkom under samverkan av representanter för skilda politiska åskådningar den ordning, som vid förra årets riksdag trädde i kraft. Denna ordning torde i större utsträckning än vad fallet är i flertalet andra länder trygga riksdagens regelbundna medverkan vid och inflytande på utrikesärendenas behandling och avgörande. Det synes mig därför uppenbart, att innan längre erfarenhet av den genomförda reformens verkningar vunnits och när hittills olägenheter av densamma alldeles icke kunnat påvisas, ingen anledning förefinnes att för närvarande upptaga frågan om förändringar i densamma.

Ett ytterligare stöd för denna uppfattning finner jag däruti, att såväl 1919 års riksdag, vid vilken grundlagsbestämmelserna om den nya ordningen antogos vilande, som även 1921 års riksdag avslogo motioner om ändringar i grundlagarna, vilka bland annat åsyftade den utrikespolitiska sekretessens borttagande. Understrykas må emellertid, att det i grundlagen fastställda förfarandet i ingen mån hindrar regeringen från att i de fall, där sådant prövas lämpligt, i utrikespolitiska frågor påkalla riksdagens direkta medverkan, och så vitt det gäller överenskommelsers ingående, nödvändiggör den nya ordningen sådan medverkan i långt större utsträckning än tidigare varit fallet.

Vad angår den i interpellantens framställning omförmälda kommitté, har densamma bland annat just för att åvägabringa den intresserade diskussion, som för interpellanten framstår såsom ett önskemål, lämnat till offentligheten förslag till ändringar av akten för Nationernas förbund, liksom ock ett betänkande rörande en internationell rättsordning jämte förslag till konvention, som av densamma utarbetats. Att å andra sidan icke alla frågor, som av regeringen överlämnas till kommitténs behandling, kunna vara ägnade för offentlig diskussion, ligger efter vad ovan sagts i sakens natur.

I sin tredje fråga har interpellanten berört den sittande försvarsrevisionens arbeten och därmed sammanknutit tanken på ett skandinaviskt samarbete i avrustningssyfte. Vad försvarsrevisionen angår, äger den liksom andra kommittéer att själv bestämma ordningen för

Om diskuterande av världsproblemen m. m. (Forts.)

sina arbeten liksom att själv avgöra, när dess undersökningar fortskridit så långt, att resultaten lämpligen kunna framläggas för offentligheten för att bilda underlag för diskussion i frågan. Regeringen anser icke lämpligt att nu ingripa i försvarsrevisionens arbete i syfte att framkalla ett enligt dess egen mening ännu för tidigt framläggande av undersökningsresultat eller förslag.

Såsom jag själv vid upprepade tillfällen betonat, är frågan om rustningarnas begränsning av sådant art, att densamma endast på den internationella samverkans, de internationella överenskommelsernas väg kan på ett tillfredsställande sätt lösas. Huruvida vid den fortsatta behandlingen av vår försvarsfråga anledning kan givas till internationella initiativ eller till samverkan med vissa makter, särskilt de nordiska länderna, därom kan jag för närvarande icke uttala mig. Ytterst beror detta naturligtvis på beskaffenheten av den politik i dessa frågor, som i de olika länderna kan komma att föras.

Vad slutligen angår den av interpellanten sist berörda frågan angående en internationell rättsordning, så torde det icke vara interpellanten obekant, att just denna fråga under de senaste åren från svensk sida varit förmål för synnerligt intresse och omfattande arbete och att från svensk sida däri insatser gjorts, som av sakkunnige bedömare betecknats såsom särskilt värdefulla. Jag syftar därvid på det betänkande rörande en internationell rättsordning, jämte förslag till konvention, som utarbetats av den i interpellationen omnämnda kommittén och som delgivits de olika regeringarna, liksom ock det förslag till organisation av internationella förlikningsnämnder med därav betingade ändringar i akten för Nationernas förbund, som från både svensk och för övrigt även norsk sida uppgjorts och som nyss varit föremål för behandling inom en av Nationernas förbunds råd tillsatt särskild kommitté. Det ifrågavarande förslaget åsyftar att trygga internationella tvistefrågors avgörande på fredlig väg även inom områden, som icke lämpligen kunna göras till föremål för avgörande av den internationella domstolen. Rörande utsikterna för förslagets genomförande kan här icke göras något uttalande; från svensk sida har i varje fall intet försummats för att framdriva en lösning i den riktning, vi finna önskvärd. I detta sammanhang kan jag emellertid icke underlåta att erinra om att frågan om skapande av en internationell rättsordning hör till de särskilt invecklade och svårlösta problem, som under århundraden sysselsatt statsmän, rättslärde och tänkare. Jag kan emellertid försäkra interpellanten, att regeringen framgent som hittills icke skall lämna obegagnade de tillfällen, som må erbjuda sig att verksamt främja allt som kan befordra eller möjliggöra dess lösning.

Vad beträffar de i interpellantens sista fråga berörda framställningar om svenskt initiativ till internationellt lagfästande av nationernas självbestämningsrätt, tillkommer det icke mig att ingå på den föregående ministärens behandling av denna fråga. Men jag anser mig böra framhålla, att icke heller beträffande densamma Sverige försummat att praktiskt lägga i dagen sitt intresse genom att i ett konkret fall

Om diskuterande av världsproblemen m. m. (Forts.)

efter förmåga söka genomdriva just den generella principens tillämpning. Den förklaring, som från svensk sida avgavs efter det avgörande beslutet i den åsyftade frågan, innebär heller intet frånfallande av principen. Men jag måste säga, att så ytterst invecklat och ömtåligt som detta problem är och så djupt som det ingriper i ett flertal av den samtida internationella politikens brännbaraste tvistefrågor, det enligt min mening skulle vara icke blott utsiktslöst utan även mindre välbetänkt att för närvarande och i den form, som ifrågasatts, framföra ett svenskt initiativ i frågan. Några utfästelser i sådant avseende kan jag alltså icke giva.

Herr Lindhagen: Jag ber naturligtvis att få tacka för att svaret trots de myckna göromålen kommit, och bättre sent än aldrig. Det är nu i det närmaste tre månader sedan interpellationen framställdes, men jag förstår ju, att göromålen varit ofantliga, och man kan ju icke begära det omöjliga.

Emellertid ber jag nu med anledning av det välvilligt lämnade svaret att få göra några randanmärkningar. Det är ganska svårt för den, som icke haft svaret för sig tillgängligt och icke kunnat i någon mån överväga de olika punkterna, att nu efter ett hastigt åhörande komma fram till någon ingående granskning av svaret. Man kan icke ens komma till någon rättvis granskning, ty jag vet ju icke precis, huru ordalagen fallit. Jag har redan glömt mycket av vad som sades, men jag har det allmänna intrycket, att våra uppfattningar i dessa saker äro ganska olika och att det över huvud taget *såsom slutresultat kan sägas, att interpellationsfrågorna hava besvarats avböjande och nekande.* Från regeringssidan har man också större anledning att fördjupa sig i svårigheterna, och därför blir man ju mera misströstande. Men jag vill uttrycka den skiljaktighet, som jag tror förefinnes mellan interpellanten och statsministern, sålunda, att statsministern oavlåtligen återkom till det påståendet, att hela denna fråga angående utrikespolitiken var ett invecklat och ömtåligt ämne, medan jag menar, att så länge vi hava den uppfattningen, att detta är så invecklat och ömtåligt, att man kanske ej ens vågar andas på saken, framskjuter man i samma mån till en oöverskådlig framtid möjligheterna för rättstankarnas seger och genomförande i världen. Rätten är enligt min uppfattning verkligen icke något ömtåligt och invecklat ämne och icke heller någonting, som behöver sättas under ena skäppo, utan dess tankar äro klara och segersälla och ofarliga att uttala annat än för orätten. Alltså menar jag, att förrän utrikespolitiken kommit till den ståndpunkten, att själva rättstankarna i sin suveränitet läggas till grund för samspråk och framläggas öppet, förr segra heller aldrig dessa rättstankar, utan så länge man försöker hålla sig i denna spindelväv av förhinder, svårigheter och små tankar, snärjer man in sig själv och måste slutligen med två tomma händer gå bort från själva rättstankarna.

Vi se förresten också hur det går, huru det såg ut i Genua, och huru det ser ut i Prag, efter de sista telegrammen att döma. Vad beror detta på? Ja, det beror på att man av rädsla för de stora tankarne, som skola skapa den allmänna rättsuppfattningen i världen, och för den allmänna

Om diskuterande av världsproblemen m. m. (Forts.)

opinion, som är oundgänglig för att även regeringarna skola rå på denna fråga, börjar med något litet och ber om ursäkt samt iakttager tystnad och säger endast, att vi skola försöka att lirka ihop detta. På det sättet mogna inga rättskänslor hos den allmänna opinionen, en opinion, som är mäktig att med sitt Damoklessvärd hugga av hela virrvarret av gamla diplomatiska uppfattningar om detta ämnes invecklade och ömtåliga beskaffenhet. Det är detta bidrag från svensk sida som statsministern, vilken, såsom jag vet, själv givetvis är besjälad av dessa rättstankar, dock nu anser sig på grund av svårigheterna böra taga avstånd från, nämligen från publicerandet, kan man säga, offentligen, av rättstankarna. Herr statsministern kringgick därför också en del av de detaljfrågor, som jag tillåtit mig uppställa i min interpellation.

Men för att nu något röra vid dessa saker i detalj, vill jag först tala om de två punkter, i fråga om vilka statsministern med visst fog sade, att de rörde sig om sekretessen i utrikespolitiken. Han gav då det allmänna medgivandet, som var och en kan göra, att det ju är mycket bra, om man kan undvara denna sekretess, att man får göra vad man kan i vissa fall, men i stort sett måste man skilja mellan behandlingen av utrikespolitiska och inrikespolitiska ärenden. — Det är enligt min uppfattning just detta, att det måste vara en skillnad mellan behandlingen av utrikespolitiska och inrikespolitiska ärenden, som det i främsta rummet är nödvändigt att komma ifrån, om man skall kunna gå vidare fram på de vägar, som leda mot någon slags morgonrodnad för mänskligheten. Det är ju alldeles givet — och jag har icke påstått någonting annat — att under det man sinsemellan underhandlar för att komma till ett resultat rörande problemen för dagen — icke alls för att komma till en lösning, som skulle leda till det tusenåriga riket utan bara för att få fram en modus vivendi, såsom man säger — under dessa förhandlingar har jag icke alls ansett att man för varje dag skulle publicera vad som förekommit, ty detta kan ju trassla till saken, d. v. s. enligt vår uppfattning och enligt våra metoder samt vår utveckling för närvarande. Men det är ju alldeles givet, att när människorna någon gång få lära sig lyssna till samvetets röster och lägga dessa såsom den främsta utgångspunkten, finns det ingenting i världen, som bör förhindra ett fotografiskt återgivande även av dessa förhandlingar, lika väl som man i riksdagen får stenografiska referat till protokollet över vad som förekommit, även om icke tidningarna på grund av begränsat utrymme kunna fullständigt eller ens riktigt återgiva en bråkdel av dessa förhandlingar. Jag menar sålunda, att det är ganska beklagligt, uppriktigt sagt, att man icke, såsom det frågas i första punkten, egentligen på grund av detta svar kan ens från en socialdemokratisk regering motse någon medverkan — och ännu mindre naturligtvis från en liberal eller konservativ regering — till att dessa frågor om utrikespolitiken komma att fritt och öppet samt med samma intresse och befogenhet som de inrikespolitiska frågorna diskuteras ute ibland det svenska folket.

Herr statsministern framhöll också, att den sekretess, som här anmärkes vila över utrikesstyrelsen och dess sidoorgan utrikesnämnden och kommittén för frågor rörande Nationernas förbund och även försvarsre-

Om diskuterande av världsproblemen m. m. (Forts.)

visionen, är en sekretess, som man icke kan lyfta på, och att riksdagen fått det inflytande som den rimligtvis kan anses behöva och få genom den författningsreform, som skedde genom införandet av den nya utrikesnämnden. Jag har tillåtit mig ett par gånger dels vid denna reforms genomförande och dels vid ett och annat senare tillfälle fästa uppmärksamheten på, huru litet denna reform egentligen avser att genomföra den s. k. parlamentariska kontrollen över utrikespolitiken, för vilken både utrikesministern och jag under ett tidigare skede av vårt liv svärmade väldeligen i andra kammaren, och hurusom detta icke blivit någonting annat än att genom utrikesnämnden rests ytterligare en ofantlig mur mellan avgörandena samt riksdagen och det svenska folket vid utrikesfrågornas behandling.

Det är ju visserligen sant, vilket statsministern nog också syftade på — och jag hörde en gång i det nordiska interparlamentariska förbundets delegerademöte en nästan hetsig debatt om den saken — att så snart riksdagen genom sina förtroendemän fått bli representerad någonstädes, anses riksdagen ha fått säga vad den vill. När riksdagspartierna satt in sina förtroendemän i utrikesnämnden, skall därigenom alltså den parlamentariska kontrollen vara tillgodosedd. Ja, visserligen, i någon mån, men det är ju ganska märkvärdigt, att det bara är dessa förtroendemän, som få veta sakerna, och när de kommit dit känna de sig — liksom fallet är med oss alla — ganska nöjda med situationen. Man får säga sin mening, man får makt, och vad det övriga folket har för mening tänker man kanske inte så mycket på, som man borde göra. Det kan icke komma i fråga, att jag här skulle upprepa den kritik, jag då ägnade hela denna inrättning, vilken kritik jag sedan för övrigt under hand fått godkänd genom samtal med många ledamöter av denna kammaren, även liberala. Att sedan motioner om ändring i en så nyligen tillskapad ordning icke rönt riksdagens bifall, har av statsministern åberopats som ett ytterligare bevis, att riksdagen är nöjd med denna ordning. Men det vet väl statsministern, hur sådana saker avgöras. De avgöras ju av partiledningarna och när dessa tillskapat denna nya ordning och riksdagen antagit den, vill det mycket till, innan i riksdagen skall uppstå någon som helst opposition mot en sådan gudomlig inrättning. Men den kommer så småningom, efter generationer i varje händelse, och då kommer denna så kallade parlamentariska kontroll över utrikespolitiken, tror jag, att bli hänvisad till skräpkammaren — eller till nationalmuseum rättare sagt.

Ja, så räknade utrikesministern upp all den hänsyn man måste taga på olika sätt under sådana här internationella förhandlingar. Jag kan icke svara annat än att när man sätter upp det yttersta målet, som dessa förhandlingar skola tjäna, kan man komma in på ett helt annat diskussionsplan, och då blir det lättare att diskutera sakerna. Jag skall taga som exempel det sista telegrammet om de stormande förhandlingarna i Prag rörande frågan om minoriteternas rätt. Det är ju givetvis så, att där ha nu nationaliteter, som varit undertryckta och gått fram på sin nationella rätt för att vinna sin befrielse och delvis lyckats, begagnat en tillfällig maktställning för att i sin tur förtrycka andra nationaliteter. De äro icke

Om diskuterande av världsproblemen m. m. (Forts.)

ett spår bättre till sin karaktär än de stora maker, som förut förtryckte dem, utan det var blott, emedan de icke hade makt att förtrycka, som de också fingo ett visst sken av rättfärdighet över sin karaktär i sin kamp för en i och för sig rättvis sak. Men nu, gudbevars, då de själva fått makt att förtrycka andra, så visa de sig stå på samma ståndpunkt som de gamla förtryckarna. Man kan säga, att de äro precis lika obotfärdiga. Och varför? Jo, därför att de aldrig i sin utrikespolitik fått samvetena inriktade på vad som är högsta rätt och aldrig fått diskutera detta. Således, vad som här formulerats som minoriteternas rätt, vad är det för något? Här kommer man in i det politiska kannstöperiet, förtryckbebovet för dagen. I själva verket är det frågan om lagfästande av nationernas självbestämningsrätt, således även de självständiga nationernas självbestämningsrätt, genom en internationell lag, och därav följer med mycket stor följdriktighet, att om det icke kan genomföras, att en nation får självbestämningsrätt på grund av de faktiska maktförhållandena, måste de minoriteter, som få vara kvar inom en nation, också på samma sätt kunna skyddas i åtskilliga avseenden. Och än vidare: man kan icke stanna vid nationernas självbestämningsrätt, utan över denna höjer sig som ett Himalaja frågan om rasernas likställighet, och utan att man ställer upp den frågan för folken och låter dem diskutera sig in däri, så att de se och förstå, att det är den yttersta rätten, bli de aldrig kompetenta att gå ett tuppfjät fram, herr statsministern må göra vilka förtvivlade och lönlösa ansträngningar som helst i Genua, Prag eller var han befinner sig.

Jag har nu anfört ett särskilt exempel, som statsministern i sitt svar något undvek att direkt ge sig in på. Det har mycket talats om denna internationella domstol, som vi fått, det har telegraferats om den och man har sagt, att den är alldeles utomordentligt bra. Det vill jag alls icke förneka, men vad skola vi med en domstol att göra, om den icke har någon lag att döma efter. Så har man det inrättat i inrikespolitiska angelägenheter, varför inte också i utrikespolitiska? Innan vi få en sådan lag, förblir domstolen ineffektiv, i synnerhet som från dess domvärjo just i brist på lag undantagas de vitala frågorna, de som framförallt skulle lösas. Man kan icke överlämna åt en domstol att döma efter godtycke, det vågar ingen människa, utan det måste finnas en lag, som alla antaga och känna är rättvis och betryggande för vilken nation som helst. Den frågan har även jag sökt kämpa för i denna riksdag och i nordiska interparlamentariska förbundet under ett årtionde och särskilt nationernas självbestämningsrätt såsom en sådan oundgänglig lagfråga. Men i detta förbund ansågs bl. a. den senare frågan vara av så liten betydelse, att förbundet på förslag av dess råd åren 1913—1914 till och med förklarade, att en sådan sak icke föll inom förbundets verksamhetsområde. Så fjärran var man från rättstanken! Jag tror förresten, att statsministern själv var med i rådet ena gången det avgav den förklaringen. Men så kom världskriget och då upptäckte även detta förbund, att det var en fråga, som verkligen betydde något, och sex månader efter det man fällt sin drakoniska dom sade man: Kors bevars, den här frågan ha vi ju alltid intresserat oss för! Jo, jag tackar jag, det visade man icke sex månader tidigare! Nu har äntligen

Om diskuterande av världsproblemen m. m. (Forts.)

förbundet 1920 skrivit och begärt att i folkförbundets konstitution skulle införas icke blott minoriteternas rätt, men hela nationernas självbestämningsrätt. Riksdagen skrev också 1921 om samma sak, men dess skrivelse har helt summariskt avlivats genom den här regeringskommittén för frågor rörande Nationernas förbund. Det är en så svår sak, säger man, den måste undersökas; men varför anställer inte kommittén själv en undersökning, och försöker en lösning? Från fredsbyrån i Bern har redan 1910 utarbetats ett förslag, en kodex över hur det skulle ordnas. Där låg således en god vilja bakom. Men hos oss och bland interparlamentarikerna avfärdas saken gärna summariskt, och då får verkligen utrikesministern finna förlåtligt, att man efter vad som inträffat tror, att den goda vilja, som utrikesministern försäkrar, att han personligen verkat för, vilket jag inte betvivlar, dock icke alls förefinnes för utrikespolitiken i sin helhet, ty då skulle man icke behandlat en sådan sak på det sättet.

Men då åberopade också utrikesministern, att vi ju hade verkat för Ålandsfrågan. Och det är ganska märkvärdigt, att Ålandsfrågan till slut väckte oss, så att vi 1920 funno, att nationernas självbestämningsrätt var av betydelse, sedan vi 10 år å rad ha avböjt varje steg för att visa vårt intresse. Från att förut ha sagt, att det icke alls var någonting, som rörde rättsordningen, kommo vi nu underfund med på grund av vårt intresse för Åland — något annat var det icke — att saken dock i alla fall hade sin betydelse. Så löstes Ålandsfrågan på sitt sätt och efter den lösningen var det, som kommittén för frågor rörande Nationernas förbund gav sitt avvisande svar på denna sak. Det förefaller verkligen som om, när Ålandsfrågan icke längre fanns att stimulera oss till storvulna och långtänkta rättstankar, vi föllo tillbaka i den gamla indolensen och det gamla europeiska virrvarret.

Ja, det är så mycket att säga om den här saken, herr talman, men av detta framgår, att jag är tämligen missnöjd med svaret i sak, ehuru jag naturligtvis försökt kläda miss missnöje i så välvillig form, som jag kan och bör göra. Vissa frågor ha icke ens besvarats. Jag förstår, att statsministern haft stora svårigheter, som jag inte har, när det gäller att opponera mig, men jag tror i alla fall att vad jag sagt har en viss betydelse. Och för övrigt, herr talman, vill jag säga, att detta är icke sista ordet, utan denna fråga kommer igen i evighet.

Vid föredragning av första särskilda utskottets memorial nr 2, angående avlöning åt dess sekreterare m. fl., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,58 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Torsdagen den 8 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollet för den 1 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 11 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; och

nr 11 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 94, angående ratificering av vissa ändringar i akten för nationernas förbund;

nr 95, angående förslag till ändrad lydelse av §§ 96, 97 och 98 regeringsformen samt § 68 riksdagsordningen;

nr 96, angående förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete;

nr 97, angående förslag till förordning om ändrad lydelse av § 7 i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet;

nr 98, rörande utredning angående lagbestämmelser, som i vissa fall medgiva sterilisering av sinnesslöa, sinnessjuka och fallandesjuka, eventuellt sedlighetsförbrytare;

nr 99, angående strängare påföljd vid vissa slag av våld mot kvinnor och barn;

nr 100, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § första stycket i lagen den 26 mars 1920 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m.;

nr 101, angående val av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret ävensom suppleanter för dessa;

nr 102, angående förslag till lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m.;

nr 103, angående förslag till förordning med särskilda föreskrifter angående ersättning för debitering och uppbörd av landstingsskatt m. m.;

nr 104, angående förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 17 juni 1921 med vissa ändrade bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m.;

nr 105, angående lag om fortsatt tillämpning av lagen den 31 maj 1918, innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län;

nr 106, angående åtgärder med föranledande av ökningen i göromålen inom Södra Roslags domsaga;

nr 107, angående lag om ändrad lydelse av 2 kap. 11 § strafflagen m. m.;

nr 108, angående lag om fortsatt tillämpning av lagen den 27 maj 1921 om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskild ägo;

nr 111, angående förslag till förordning om ändrad lydelse av 17 § 2, 3 och 5 mom., 18 § samt 45 § 3 mom. i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker;

nr 112, rörande förslag till förordning angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker;

nr 113, rörande ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgifter m. m.;

nr 114, angående vissa inrikes postavgifter;

nr 115, angående förslag till förordning om ändrad lydelse av § 5, § 8 mom. 4 och § 9 mom. 2 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 9 juni 1911;

nr 116, angående tullfri införsel av två telefonkablar;

nr 117, rörande förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker m. m.;

nr 118, angående förslag till förordning angående åtgärder till skydd mot så kallad valutadumping;

nr 119, rörande kungörelse angående ändrad lydelse dels av § 8 mom. 1, 2 och 3, § 9 mom. 1 samt § 13 mom. 1 och 2 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor m. m.;

nr 120, angående fortsatt tillämpning av förordningen rörande en särskild stämpelavgift vid köp m. m. av vissa lyxvaror;

nr 123, angående åtskilliga på grund av § 89 regeringsformen väckta frågor;

nr 124, angående förslag till lag om sparbanker;

nr 125 angående lag om rätt för sparbank att bilda säkerhetsfond; samt

nr 126, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 52 och 168 §§ i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse.

Föredrogos statsutskottets memorial:

nr 124 A, angående statsregleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Punkterna 3, 14 och 15.

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

nr 124 B, angående regleringen av tilläggsstaten till riksstaten för år 1922.

Punkterna 8 och 9.

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anmäldes och bordlades bankoutskottets memorial nr 78, med förslag till nytt reglemente för riksgäldskontoret.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,13 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 9 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 1 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 293 A, angående statsregleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923;

nr 293 B, angående regleringen av tilläggsstaten till riksstaten för år 1922; samt

nr 294, med överlämnande av riksstat för tiden 1 januari—30 juni 1923 och tilläggsstat till riksstaten för år 1922.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 299, angående beräkning av bevillningarna för första halvåret 1923; och

nr 300, angående beräkning av vissa bevillningar å tilläggsstaten för år 1922.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 301, i anledning av vissa framställningar angående understöd eller ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 302, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; samt

nr 303, angående vissa framställningar rörande pensioner och understöd.

Justerades protokollet för den 2 innevarande månad.

Vid föredragning av bankoutskottets memorial nr 78, med förslag till nytt reglemente för riksgäldskontoret, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Anmäldes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 295, till fullmäktige i riksgäldskontoret med reglemente för riksgäldskontoret, och

nr 296, till Konungen med reglemente för riksgäldskontoret.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning att vad utskottet hemställt i sitt utlåtande nr 78 bifölles även av andra kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

Tillkännagavs att Kungl. Maj:t låtit genom offentligt anslag bjuda och kalla riksdagens samtliga ledamöter att lördagen den 10 innevarande juni kl. 11 f. m. infinna sig i slottskapellet samt efter förrättad gudstjänst begiva sig till rikssalen för att enligt 36 § riksdagsordningen av Kungl. Maj:t hemförlovas.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 1,08 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 10 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 10,30 f. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 109, angående statsregleringen;

nr 110, angående dispositionen av besparingarna å huvudtitlarna;

nr 121, angående beräkning av bevillningarna för första halvåret 1923;

nr 122, angående beräkning av vissa bevillningar å tilläggsstaten för år 1922;

nr 127, angående omorganisation av postsparbanken och införande av postgirorörelse;

nr 128, angående ifrågasatt godkännande av ett mellan Sverige och Ryssland avslutet preliminärt avtal;

nr 129, angående utbetalning av de riksdags- och revisionskostnader, som utgå enligt riksstaten och riksgäldskontorets reglemente;

nr 130, angående bestridande av på riksdagens beslut grundade riksdagskostnader samt sådana av riksdag föranledda utgifter, som av Kungl. Maj:t förskottsvis anvisats till utbetalning å statskontoret;

nr 131, angående sättet för betalning å statsskulden m. m.;

nr 132, angående av riksdagen beslutade anslag, som utgå av lånemedel;

nr 133, angående sättet för gäldandet av å riksgäldskontoret anvisade utgifter av lånemedel;

nr 134, angående bidrag till Svenska Röda Korsets hjälpverksamhet i utlandet, särskilt i de av hungersnöd drabbade distrikten av Ryssland;

nr 135, angående beredande av en garantifond åt ett aktiebolag, avsett att lämna stöd åt inhemska kreditanstalter;

nr 136, angående anslag till anordnande för kommunikationsverkens räkning av arbeten för bekämpande av arbetslösheten;

nr 137, angående beredande av medel för Sveriges deltagande i det internationella arbetet för Europas ekonomiska återuppbyggande;

nr 138, angående anslag för bekämpande av arbetslösheten;

nr 139, angående låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag;

nr 140, angående överlämnande av reglemente för riksgäldskontoret; samt

nr 141, i avseende å statsregleringen och rörande med statsverket gemenskap ägande ämnen.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

Till åtlydnad av Kungl. Maj:ts kallelse avgingo herr förste vice talmannen samt kammarens ledamöter kl. 10,45 f. m. till slottskapellet, där riksdagspredikan hölls av kyrkoherden i Engelbrekts församling i Stockholm, T. Lindhagen.

Efter gudstjänstens slut begav sig kammaren till rikssalen, där jämväl andra kammaren infann sig. Sedan herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet Åkerman uppläst Kungl. Maj:ts förordnande för hans excellens herr statsministern Branting att å Kungl. Maj:ts vägnar avsluta riksdagen samt första kammarens förste vice talman och andra kammarens talman var för sig framfört kamrarnas undersåtliga välönskningar och riksdagsbeslutet blivit av herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet uppläst, förklarade hans excellens herr statsministern i enlighet med det honom lämnade uppdraget 1922 års lagtima riksdag vara avslutad.

Efter det första kammarens ledamöter återkommit till samlingsrummet och där intagit sina platser, framträdde herr Lamm till talmansbordet och yttrade: Då vår under riksdagen fungerande talman, greve Hamilton, på grund av familjehögtid är förhindrad, tillkommer det mig att framföra en avskedshälsning.

Jag ber då först att till kammarens ledamöter få framföra greve Hamiltons vördsamma och hjärtliga hälsning.

Trots de många stora och delvis svårlösta frågor, som förelegat, har det dock lyckats att avsluta denna riksdag tidigare än de tre senaste åren varit fallet; tager jag i betraktande, att riksdagen under tre föregående år "förpuppats", har ett så tidigt avslutande ej skett sedan år 1915.

Den omläggning av budgetåret, som förestår, fordrar också, att vi så vitt möjligt söka närma oss den såsom normal ansedda tiden för riksdagens avslutande. Detta ställer stora krav på riksdagsmännens arbetsförmåga och arbetsvillighet. Och den som fått tillfälle att närmare blicka in i riksdagsarbetet tvivlar ej, — trots den kritik, som från en del håll riktats mot detsamma — att en allvarlig strävan föreligger att tillgodose dessa krav.

I avskedets stund är endast ett fåtal av våra kamrater kvar. De flesta ha redan lämnat oss för skötande av sina egna angelägenheter, som fått anstå under pågående riksdag, eller för fullgörande av andra

offentliga värv. För många torde den välbehövliga vilan efter slutad riksdagssession endast bestå i omväxling av arbete. Men en god sommar bör ju i och för sig stärka medtagna krafter. Det är också en sådan god sommar, som jag ber att få tillönska eder.

Greve Hamilton har bett mig framföra ett varmt tack för de förnyade prov på förtroende och vänskap, som han under denna riksdag fått röna från kammarens ledamöter; och jag begagnar tillfället att för egen del däri instämma.

Detta tal besvarades av herr Kvarnzelius i följande ordalag: Å egna och övriga kammarkamraters vägnar anhåller jag att här till herr förste vice talmannen jämte vårt presidium i övrigt främst herr talmannen få framföra vårt tack för det utmärkta sätt, varpå våra förhandlingar under den gångna riksdagens ha blivit ledda.

Jag framför å egna och övrigas vägnar även ett tack för den hälsning, som vi fått mottaga såväl från herr talmannen som från eder; och jag anhåller, att detta vårt tack måtte genom eder överföras till herr talmannen. I detta tack innesluta vi även en varm önskan att åter, då riksdagen samlas, få komma i åtnjutande av samma ledning som under denna riksdag. Vi tillönska samtliga i vårt presidium under den gångna riksdagen en angenäm sommar och en välbehövlig vila.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 11,45 f. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.